

LUTERILAISEN KULTTUURIN SÄÄTIÖ

Luterilainen kulttuuri on arkipäiväämme Suomessa, vaikkemme itse aina sitä tiedostaisikaan. Kirkkorakennukset ja hautausmaat ovat merkittäviä arkkitehtuurin ja kulttuurin muistomerkkejä, virsien ja muun hengellisen musiikin kauneus puhuttelee niin arjessa kuin elämän taitekohdissakin, kristillinen kuvataide lohduttaa ja rohkaisee monia suomalaisia. Myös arvomme ja elämänkatsomuksemme nousevat luterilaisesta pohjavireestä.

Luterilaisen Kulttuurin Säätiön tarkoituksena on vaalia suomalaisen luterilaisen kulttuuriperinteen säilyttämistä ja luterilaisen elämänkatsomuksen kehittämistä. Säätiön toiminta-alueena on koko maa ja se toteuttaa tarkoitustaan järjestämällä seminaareja, esitelmiä ja muita kulttuuri-tapahtumia sekä tukemalla ja harjoittamalla tutkimus- ja julkaisutoimintaa. Säätiö myös jakaa apurahoja ja tunnustus-palkintoja luterilaista kulttuuria edistäneille henkilöille ja yhteisöille. Luterilaista kulttuuria juhlitaan myös Martin päivän juhlalla marraskuussa. Vuonna 2006 juhla järjestetään Myyrmäen kirkossa Vantaalla.

Säätiön varainhankinta perustuu lahjoituksiin, julkaisutoimintaan sekä erilaisista tilaisuuksista saatuihin tuloihin. Säätiöllä on oikeus järjestää rahankeräyksiä, ottaa vastaan testamentteja ja lahjoituksia sekä perustaa nimikkorahastoja. Karttuneilla varoilla tuetaan taiteellista toimintaa sekä julkaisu- ja tutkimustoimintaa.

Säätiön valtuuskunnan puheenjohtajana toimii Kuopion hiippakunnan piispa Wille Riekkinen. Hallituksen puheenjohtajana on maaherra Olavi Martikainen. Valtuuskunta koostuu eri tieteen, taiteen ja talouselämän alojen näkyvistä edustajista.

Luterilaisen Kulttuurin Säätiö on julkaissut **Virsi elääl- levyn**, jolla Jorma Hynninen ja Esa Ruuttunen laulavat suomalaisen virsiaarteiston helmiä 1700-luvulta näihin päiviin. Levyllä on urkurina professori Erkki Tuppurainen. Levyn koko tuoton ovat taiteilijat lahjoittaneet säätiölle.

J.V. Snellman ja uskonto –seminaaari, 4.1.2006

Ossi V. Lindqvist: Kommenttipuheenvuoro prof. Eino Murtorinteen esitykseen

Prof. Eino Murtorinne on tehnyt erinomaisen ja syvällisen analyysin J.V. Snellmanin ajatuksista ja suhteesta uskontoon ja varsinkin Ukko-Paavoon juuri ennen Snellmanin Kuopion kautta ja sen aikanakin. Nämä omat kommenttini prof. Murtorinteen esitykseen ovat enemmänkin kyselyjä ja ihmettelyjä, sillä en ole historiantutkija vaan aito maallikko, tosin monella tapaa kiinnostunut tuon ajan ilmiöistä, varsinkin mikä liittyy eurooppalaiseen 'koulutuspolitiikan' kehitykseen.

Jos Murtorinne on tarkastellut Snellmania tavallaan uskonnosta tai herännäisyydestä käsin, niin toisin esiin myös sen historiallisen ja aatehistoriallisen 'suurympäristön' jossa Snellman eli ja vaikutti. Ehkä silläkin oli merkitystä Snellmanin ajatteluun, myös suhteessa Ukko-Paavoon eli Paavo Ruotsalaiseen.

Euroopassa 1830- ja 1840-luku olivat murroksen ja suurten muutosten aikaan, tai ainakin nuo muutokset pyrkivät pintaan. Pyhä Allianssi oli vielä voimissaan, ja Venäjällä valtaa piti **Nikolai I**, joka oli saanut lähinnä vain sotilaskasvatuksen ja joka piti itseään valtakunnan 'komentajana'. Nikolain tullessa valtaan 1825 Snellman oli 19 vuotias ja lähes viisikymppinen tämän kuollessa. Vasta tällöin eli 1855 jälkeen alkoikin Snellmanin varsinainen ura, ensin professorina ja sittemmin muissa tärkeissä julkisissa viroissa.

Mutta muita murroksen merkkejä ilmassa oli mm. siinä, että vanha **puhdasoppisuuden** aika oli vaihtumassa romantiikaksi, mutta sitä osin muovasi edelleen myös vanha **pietistinen** liike. Yhteisöllisyydestä tapahtui liikettä pois päin kohti suurempaa individualismia; liekö mitään merkitystä Suomessa ollut myös sillä, että käyty **Isojako** tavallaan mursi vanhaa yhteisöllisyyttä (vrt. esim. *vainiopakko*) ja vaati enemmän yksilön omaa vastuuta ja aloitteellisuutta toimistaan. **Aleksis Kiven** kuvaus Jukolan laaja-alaisesta tilasta ja sen pojista on mielestäni yksi hyvä kuvaus ja seuraamus tästä! (Veljesten isä oli Isojaossa ottanut kulon polttamaa maata ja sai näin runsaasti metsämaata, jossa nyt kasvoi tuuhea metsä.) Liekö siis näillä sosiaalisilla ja taloudellisilla seikoilla ollut osansa myös aikakauden **herännäisyyden** synnyssä ja leviämisessä.

Vaikka on todettu että Snellman muutti Kuopioon vapaaehtoisesti, sillä olihan hänelle täällä monia etuja, mutta jo sitä ennen hän oletettavasti tunsi olonsa olevan viranomaisiin nähden henkisesti 'liipasimella'. Määrätty varovaisuus oli siis tarpeen, varsinkin suhteessa tsaariin ja tsaarin hallintoon, mutta toisaalta hän lienee jo omaksunut runsaasti niitä ajatuksia jotka liittyivät hänen myöhempään toimintaansa kansakunnan ja suomalaisuuden rakentajana. Hänhän oli ollut Pohjalaisen osakunnan kuraattorina 1830-luvulla, ja oli tutustunut aikansa muihin 'radikaaleihin', Runebergiin, Lönnrotiin, Cygnaeukseen, jne. Erikoista tuohon aikaan verrattuna oli se, että Snellmanilla oli jo nuorena hankittu hyvä englanninkielen taito. Hän siis 'eurooppalaistui' jo varhain.

Sitten 1839 Snellman riitautui yliopiston kanssa, 'akateemisesta vapaudesta', ja dosenttistipendikin siinä meni. Hän sai kuitenkin ulkomaan passin matkustaakseen (pääosin omin varoin) Ruotsiin, Tanskaan ja **Saksaan**, ehkäpä osin siinä toivossa että hän myös jäisi sille tielle. Hänen kirjoittamansa matkakuvaus (suom. "*Saksan-matka 1840-41*") on mielenkiintoinen siksikin, että siinä hän pidättäytyy ilmaisemasta radikaaleja ajatuksiaan, joihin olisi ollut mahdollisuus mm. Tübingenissä käydessään; nyt hän pääosin kuvaa maisemia ja ihmisiä ja kaupunkeja, ja Wienissä myös kaunottarien kaula-aukkoja! Näyttää siltä että hänen ajatustensa pääasiallinen filosofinen sisältö on kirjoitettu hänen *Läran om staten* -teokseensa heti matkan jälkeen. Saksan matka myös osoitti hänelle kansakunnan hajanaisuuden haitat mm. sen sivistyselämässä – **Otto von Bismarckin** ja Saksan yhdistymisen aikahan tuli vasta paljon myöhemmin.

Kansakunnan rakentamisen kannalta Ruotsi oli paremmassa asemassa koska se tavallaan oli jo kansakunta! Varsinkin verrattuna Suomeen. Tämä selittänee osin sen ajattelun ja ideologisen vastakohtaisuuden joka vallitsi Ruotsin ja Suomen tilanteen välillä. **Hegel** filosofina istui siis paremmin Suomessa kuin Ruotsissa.

Herännäisyys siis saatettiin kokea hajottavana uhkana vallanpitäjille, kirkon auktoriteetille ja myös kansakuntaa rakennettaessa. Jo vanha pietismikin oli osin nähty samassa hieman negatiivisessa valossa Euroopassa, ja olihan **pietismi** henkisenä ja historiallisena perustana myös monille Suomen herätysliikkeille. Snellmanin kriittinen suhtautuminen saattoi siis olla puolustuskeino, jolla oli mahdollisesti kaksi suuntaa. Toinen hallitsijaan päin ja toinen Snellmanin päässä syntyessä olevaan kansakunnan rakentamisen strategiaan. Hän ei nähnyt herännäisyyttä kansakunnan 'valtavirtana', vaan sitä hajottavana tekijänä, hurmoksellisena liikkeenä; sen suhde 'sivistykseen' ja älyllisen toimintaan oli siis Snellmanin mukaan epämääräinen. (Näin

herännäisyyttä voitaneen verrata myös keskisen Euroopan **eksistentiaaliin** 1900-luvulla ja varsinkin toisen maailmansodan jälkeen.) Itse asiassa vasta 1800-luvun loppupuolella ja erityisesti fennomanian kautta herännäisyys tavallaan **'kansallistettiin'** osaksi kansakunnan minä-kuvaa ja sen rakentamista. Syntyi kansallisuusaatteeseen perustuva myyttinen kuva suomalaisesta ahkerana ja vaatimattomana, arvokonsevatiivisena ja suoraselkäisenä ihmisenä. Tätä puolta on valottanut esimerkiksi **tri Ilkka Huhta** väitöskirjassaan körttiläisyyden julkisuuskuvasta v. 2001.

Voinemme samalla kysyä, että kuinka hyvin tämä suomalaisen kuva palvelee suomalaisuutta ja Suomea nykyisessä globaalistuvassa maailmassa. Suomalainen ei edelleenkään välttämättä kerää mainetta hyvänä 'myyntitykkinä'. - Pari päivää sitten eräs suomalainen lehti haastatteli erästä itävaltalaisista mäkihyppääjää. Hän toki kehuu suomalaisten mäkimiesten taitoja, mutta lisäsi että 'kyllähän ne saisivat vähän enemmän hymyillä!' - Luulenpa että Snellman itse ulkomaanmatkoillaan oli paljon puheliaampaa sorttia!

Tässä yhteydessä sopinee puuttua myös ajan **koulutuspolitiikan** vastakohtaisuuksiin: Snellman painotti enemmän eliitin kasvatusta, kun taas Cygnaeus oli yleisen ja yhtäläisen koulutuksen (kasvatuksen) kannalla. (Vastaava vastakohtaisuus Euroopassa vallitsi Wilhelm von Humboldtin ja Johann Pestalozzin välillä; Saksahan oli yleisen ja yhtäläisen koulun varhainen alullepanija Euroopassa, Euroopan ulkopuolella vastaava tapahtui vain Yhdysvalloissa.) Snellman sis kansakunnan rakentajana näki eliitin tehtävänä olevan tienraivaus, jota kansa sitten seuraa. (Mutta, onneksi Cygnaeus lopulta voitti sen kiistan, ja tulokset näkyvät vielä nykyäänkin mm. kansainvälisissä PISA-vertailuissa.). Prof. Murtorinne tuo esiin Snellmanin roolin hengenelämän **'tämänpuoleisessa'** taistelussa ja toiminnassa, ja ehkä siinä juuri onkin Snellmanin historiallinen vahvuus. - (Snellman eräessä kirjoituksessaan kertoo, myönteisessä sävyssä, että Ruotsissa pappienkin sivistykseen kuului alkeet kemiassa! Ja kemia ei ole suinkaan mikään tunnekysymys ihmisen elämässä! Liekö tämä rippeitä myös Valistuksen ajan ajattelusta?)

Tekee mieli kysyä ja udella myös pitempiä historiallisia linjoja, täältä Kuopiosta käsin. Erässä mielessä Snellman edusti alkavaa kulttuurirealismia, ja sillä realismin linjalla sitten jatkoi täällä **Minna Canth**, **Juhani Aho**, ja myös kuopiolainen **J.A. Mela**. Näistä jälkimmäinen kohdisti ajoin ankaraakin kritiikkiä kirkkoa ja pappeja vastaan, varsinkin herännäisiä.

Snellman eli myllerrysten aikaa ja hän itse sitä myllersi lisää. Mutta hän myös opettaa meitä nykyihmisiä monella tapaa, mm. kansainvälistymisessä, mutta olkoon se eri esityksen aihe.